

FINANȚELE PUBLICE ÎN ECONOMIA DE PIAȚĂ. ASPECTE TEORETICE

Olesi GRINCU

Catedra Finanțe și Bănci

The public finances had a prodigious development during the last centuries of human civilization, that involves the first appear as a part of lord's pocket, and at last as a component of general finances of a state, very important and with a great impact over the billions of people all over the world.

It is important to know how it was in the past, to evaluate how to anticipate the future and to prevent eventual crises and recessions in present.

Apariția finanțelor publice este determinată nu doar de prezența relațiilor marfa-bani, ci și de apariția statului care acorda cetățenilor săi anumite bunuri sociale. De acum statul sclavagist îndeplinea un șir de funcții sociale: întreținerea armata, asigura ordinea publica, păstra puterea de stat, construia clădiri sociale, drumuri. Pentru îndeplinirea acestor funcții statului îi erau necesare anumite resurse. Inițial, veniturile în visteria statului erau încasate în fond sub formă naturală (bir). Trăsătura caracteristică acestei societăți era că toate încasările în visterie erau privite ca venituri personale ale monarhului. Dezvoltarea de mai departe a societății sclavagiste a adus la aceea că baza veniturilor statului a început să constituie impozitele în formă bănească. Anume prezența statului și a impozitelor în formă bănească au prezentat baza apariției finanțelor.

Trecerea în principiu la forma bănească (valorică) de încasare a impozitelor a permis separarea visteriei statului de proprietatea monarhului. Apar noi noțiuni: finanțe publice, buget de stat, credit (datorie) de stat. Perceperea impozitelor în formă bănească a necesitat prezența aparatului fiscal corespunzător. Pentru prima dată apare sistemul impozitar ce acționează permanent. Pe lângă aceasta, impunerea fiscală și perceperea impozitelor erau însoțite de o totală samavolnicie.

Însă, în general, pentru formația sclavagistă impozitul financiar purta caracter întâmplător. Nu prevalau impozitele bănești și în feudalism cu forma lui naturală de administrare a economiei. Cu descompunerea feudalismului, cu dezvoltarea relațiilor marfa-bani, finanțele publice (de stat) au favorizat acumularea inițială a capitalului, dezvoltarea modului de producție capitalist, formarea piețelor naționale.

La sfârșitul sec.XIX - începutul sec.XX, intervenția statului în economie purta un caracter foarte limitat. Însă, de acum în această perioadă începe brusc să crească cheltuielile pentru scopuri militare, se dezvoltă infrastructura, se face simțită întreținerea aparatului de stat. Cheltuielile sociale purtau încă un caracter limitat. În această perioadă se creează sistemul desfășurat al relațiilor financiare, pe baza căruia se formează și se folosesc fondurile financiare de stat. Însă, în această perioadă economia sectorului social încă nu a primit dezvoltare amplă. Ea a început să exercite influență substanțială asupra dezvoltării pieței în a doua jumătate a sec.XX. Cu dezvoltarea capitalismului, forma acționară de antreprenoriat se dezvoltă considerabil. Are loc fuzionarea capitalului bancar cu cel industrial, apar variate instituții financiare ce acumulează și distribuie mijloace bănești libere. Termenul „finanțe” capătă o mai largă utilizare. El este folosit nu doar pentru caracteristica finanțelor publice (de stat), dar și în sensul larg al cuvântului, incluzând în această noțiune și finanțele subiectelor gospodărești.

În dezvoltarea finanțelor publice drept categorie istorică schimbări esențiale și corectări au fost operate în diferite epoci de dezvoltare a societății, însă în toate timpurile finanțele publice au particularități principale, numai lor specifice, care acționează doar în comun. Acestea întotdeauna sunt relații bănești ce sunt chemate la viață de faptul existenței statului și poartă caracter reglementar. Ele sunt legate cu redistribuirea PIB, deja distribuit (la nivelul subiectelor gospodărești).

Dacă în disponibilitate există toți trei indici, atunci toate aceste relații se referă la finanțele publice (de stat), care prezintă categorie valorică, însă, spre deosebire de alte categorii, ele prezintă sisteme ale relațiilor financiare, născute și reglementate de stat.

La etapa contemporană, finanțele publice constituie o componentă de primă necesitate a vieții social-economice a fiecărei națiuni. În țările dezvoltate, la dispoziția autorităților publice se concentrează 40-60% din PIB. Veniturile publice ce reprezintă încasări ale administrațiilor publice dețin peste 45% din PIB, iar în

cadrul lor mai mult de 85% sunt prelevări obligatorii. Ele servesc la finanțarea cheltuielilor publice, participând direct sau indirect, la realizarea politicii economice și sociale a statului.

Deci, finanțele publice sunt prezente în practica financiară contemporană prin corelarea a două poziții: una – pe fondul teoriei relațiilor specifice în sensul conținutului lor economic și alta – ca instrumente de acțiune din partea statului.

Exprimarea și sensul dat de conținutul economic definesc finanțele publice drept relații economice bănești ce apar în procesul repartizării valorii nou-create cu prilejul constituirii și repartizării de fonduri centralizate în scopul satisfacerii unor nevoi generale de ordin public.

Prin prisma conținutului economic, finanțele publice exprima relații bănești în contextul economic-social, în legătură cu mobilizarea și repartizarea de fonduri între stat, pe de o parte, și partenerii lui, pe de altă parte, aflate într-o dublă ipostază – de contribuabili și de consumatori ai banului public. Mobilizarea relațiilor bănești cu titlul de finanțe publice la dispoziția statului are loc în cea mai mare măsură în economie, respectiv, în procesul realizării de produse, mărfuri, prestării de servicii și executării de lucrări. De aici, semnificația pe care o au finanțele publice de relații economice sub formă bănească, de o factură specifică, prin prezența, încadrarea și manifestarea lor în baza economică a societății.

Individualizarea finanțelor publice specifice, potrivit afirmației de mai sus, este susținută de necesitatea construirii și repartizării unor fonduri publice la dispoziția statului, în vederea satisfacerii unor nevoi, de interes general și comun, ale populației. Respectiv, într-un sens mai restrâns, apar pe fondul repartizării valorii nou-create, la care participă cei implicați în realizarea acesteia, atât în mod direct, cât și indirect.

La fel ca și în cazul finanțelor, în sensul determinării lor, pornind de la stat și de la finanțele publice, apare în prim-plan același organizator al activităților social-economice în societate – statul.

Prin proporțiile deosebit de mari ale transferului puterii de cumpărare de la persoanele fizice și juridice la fondurile de resurse financiare publice și prin dirijarea acestor resurse către diverși beneficiari, finanțele publice influențează puternic procesul reproducerii sociale.

În funcție de modul cum se realizează această distribuție de venituri, finanțele publice influențează ritmurile de creștere economică, dimensiunile consumului public și ale celui privat, proporțiile formării brute de capital, precum și relațiile financiar-valutare cu restul lumii.

Impozitele, taxele, contribuțiile și împrumuturile de stat, alocațiile, subvențiile și transferurile bugetare constituie nu doar metode de prelevare și repartizare a resurselor financiare publice, dar și instrumente cu ajutorul cărora organele de decizie orientează dezvoltarea economică și socială a țării în direcția dorită de acestea.

După ani de independență, Republica Moldova se află plener angajată în procesul de finalizare a tranziției de la economia de comandă la economia de piață, de la un regim totalitar la unul democratic, de integrare în structurile europene, de reducere a decalajelor care ne separă de țările dezvoltate și de îmbunătățire a nivelului de viață a populației.

Procesul la care ne referim își găsește reflectare în politicile financiare, monetare și valutare, promovate de factori de decizie din țara noastră, în amploarea pe care o capătă distribuția și redistribuirea produsului intern brut cu ajutorul instrumentelor fiscale și bugetare, în extinderea relațiilor economice, comerciale și financiare internaționale.

Pentru atingerea obiectivelor strategice urmărite de Republica Moldova, este imperios necesară perfecționarea continuă a metodelor și tehnicilor de lucru folosite la construirea, redistribuirea și utilizarea fondurilor de resurse financiare publice, proprii și împrumutate, în creșterea eficienței și economisirii cu care sunt cheltuiți banii publici.

Organele financiare și celelalte unități care participă la procesul de colectare, repartizare și utilizare a resurselor financiare publice sunt chemate să îndeplinească un rol activ în fundamentarea deciziilor autorităților publice, în raționalizarea opțiunilor bugetare, în creșterea eficienței cu care sunt folosite resursele materiale, umane, financiare și valutare de care dispune Republica Moldova.

Într-o economie în care producția, realizarea, importul și exportul sunt influențate de fenomene conjuncturale, o parte din populația activă este în permanență în căutare de locuri de muncă, iar puterea de cumpărare a monedei naționale cunoaște fenomene de erodare mai mult sau mai puțin sistematice. Se apelează frecvent la instrumente financiare pentru corectarea ciclului economic ori pentru restabilirea echilibrului general economic, temporar perturbat.

Masurile de politică fiscală bugetară, monetară și valutară, luate de fostele autorități publice ale Republicii Moldova, produc adesea efecte nu numai pe plan intern, național, dar și asupra relațiilor acestuia cu celelalte state și, în primul rând, cu statele vecine, favorizând sau frânând, după caz, schimburile comerciale, cooperarea economică și tehnico-științifică internațională și relațiile de credit. Creșterea dependenței dintre economia națională și mondializarea relațiilor economice se accentuează continuu și este imperios necesar ca instrumentele financiare să fie astfel folosite, încât să nu prejudicieze interesele celorlalte țări, ci să contribuie la armonizarea acestora.

În condițiile în care se accentuează procesul globalizării, noua conducere a Republicii Moldova caută să profite de avantajele acestui proces. Ca urmare, asistăm la extinderea și consolidarea uniunilor economice, la care participă și Republica Moldova, animată de dorința de a-și întări pozițiile pe plan mondial, de a-și spori șansele de dezvoltare economică și socială.

Bibliografie:

1. Stefura G. Bugete publice și fiscalitate. - Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2005.
2. Ulian G., Sestacovscaia A., Certan S. (et al.). Creșterea economică – prioritate națională în contextul integrării în Uniunea Europeană. – În: Materialele Conferinței științifice internaționale. - Chișinău: CEP USM, 2009.
3. Enicov I., Cernei M., Dolghi C., Ulian G. (et al.). Dezvoltarea economică în contextul integrării în UE. Perspective și realizări. – În: Materialele Conferinței științifice internaționale. - Chișinău: CEP USM, 2009.
4. Hincu R. Finanțe publice. - Chișinău, 1999.
5. Manole T. Finanțe publice. Teorie și aplicații. - Chișinău: AAP pe lângă Guvernul Republicii Moldova, 1998.
6. Secieru A. Finanțele publice. - Chișinău: Epigraf, 2004.
7. Stratulat O. Sistemul resurselor financiare publice. - Chișinău: INET, 2003.
8. Ulian G., Doga-Mirzac M., Rotaru I. Finanțe publice: note de curs. - Chișinău: CEP USM, 2007.
9. Vacarel Iu., Bistreanu Gh., Bercea F. Finanțe publice. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 2003.

Prezentat 20.01.2010